

ილანტოხის ფორმირების ელემენტებთან მიმართებაში სქესის, როგორც სამართალსუბიექტობის განმსაზღვრელი ელემენტის, ახლებურ გააზრებასთან დაკავშირებით

გიორგი გ. თუმანიშვილი

*სამართლის დოქტორი, პროფესორი,
სამართლის მეცნიერთა კავშირის წევრი,
მასარიკის უნივერსიტეტი (ჩეხეთი), მკვლევარი*

საკვანძო სიტყვები:

ინტერსექსი, სქესი, გენდერი, რეგისტრაცია

წინამდებარე სტატიის მიზანია, დაიწყოს და განავითაროს მსჯელობა საკითხზე, რომელიც დიდი ხნის განმავლობაში არსებობს მსოფლიოში, მაგრამ ხშირ შემთხვევაში რჩება კანონმდებლობის მიღმა. კანონმდებლის დუმილის გარდა, ამ საკითხთან დაკავშირებით დუმს საზოგადოების ფართო ფენაც და მხოლოდ და მხოლოდ იმ კონკრეტულ პირთა ტკივილად რჩება, რომლებსაც უშუალოდ ეხება იგი. წარმოდგენილ

სტატიაში სამართლებრივი, სამედიცინო და ბიოეთიკის ტრილებში განვიხილავთ ინტერსექსსა და მასთან დაკავშირებულ მნიშვნელოვანი საკითხებს.

საკითხის დასმისა და მის შესახებ მსჯელობის დაწყებამდე აუცილებელია განიმარტოს სტატიაში გამოყენებული ტერმინების შინაარსობრივი მნიშვნელობა.

სქესი — ბიოლოგიური ან ანატომიური განსხვავება ქალებსა და მამაკაცებს შორის.¹ იგი განსაზღვრავს ქალსა და მამაკაცს შორის ანატომიურ და ფიზიოლოგიურ სხვაობებს და ამ სხვაობათა კავშირს რეპროდუქციის უნართან. სქესი ბიოლოგიურად არის დეტერმინირებული². ორგანიზმის მორფოლოგიურ და ფიზიოლოგიურ ნიშანთვისებათა ერთობლიობა, რომელიც უზრუნველყოფს მის მონაწილეობას ახალ თაობათა წარმოქმნასა და შთამომავლობისათვის მემკვიდრული ინფორმაციის გადაცემაში. მამრობითი და მდედრობითი გამეტებისგან³. (ცხოველური ან მცენარეული ორგანიზმის სასქესო უჯრედი) შერწყმით მიიღება ზიგოტა⁴, რომელშიც ერთიანდება რეკომბინირებული მემკვიდრული მასალის შემცველი ორივე მშობლის ჰაპლოიდურ ქრომოსომათა ნაკრები.⁵

1 Giddens, A., & Sutton, P. (2013). *Sociology*, 7th Edition / *Sociology*. NY: Polity Press;

2 წერეთელი მ. გენდერი-კულტურული და სოციალური კონსტრუქტი: სალექციო კურსი სოც. მეცნ. მაგისტრატურისათვის/ შხია წერეთელი; [მთ. რედ.: მარინე ჩიტაშვილი, ენობრ. რედ.: ლია კაჭარავა] - თბ. : სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი, 2006

3 (ბერძნ. gamete ცოლი, gametes ქმარი) მდედრობითი და მამრობითი სასქესო უჯრედები, კვერცხუჯრედი და სპერმატოზოიდი, რომლებიც ერთმანეთთან შერწყმის საშუალებით წარმოქმნიან ზიგოტას. გამეტებს გააჩნიათ ქრომოსომთა ჰაპლოიდური რიცხვი. განასხვავებენ იზო და ანიზოგამეტებს (დამატებით, იხილეთ: გოგიჩაძე გ. ლექსიკონი ბიოლოგიური და სამედიცინო ტერმინები და ცნებები / გ. გოგიჩაძე, გ. კანდელაკი, თ. გოგიჩაძე. - თბ. : [მერიდიანი], 2011. - 442გვ.;

4 (ბერძნ. zygotos შერწყმული, შეერთებული) ორი სასქესო უჯრედის (გამეტების), სპერმატოზოიდისა და კვერცხუჯრედის ბირთვების შერწყმით მიღებული უჯრედი. განაყოფიერებული კვერცხუჯრედი, იქვე, გვ 443.;

5 გამეტები შეიცავენ ქრომოსომათა ჰაპლოიდურ (განახევრებულ) ნაკრებს ე.ი. 23 ქრომოსომას, აქედან 22 აუტოსომა და სასქესო X ან Y

მცენარეთა დიდ ნაწილში და ზოგიერთ ცხოველში ორივე ტიპის გამეტები ყალიბდება ერთსა და იმავე ინდივიდში, ცხოველების უმრავლესობაში კი — სხვადასხვაში, რომლებიც, შესაბამისად, მამრობით და მდედრობით ფორმებად იყოფიან. ცალსქესიანი ინდივიდები განსხვავდებიან პირველადი და მეორეული სასქესო ნიშნებით, ქცევით. ორსქესიანი მცენარეებსა და ორსქესიან ცხოველებში (არსებებში), შინაგანი ფაქტორების მოქმედებით გენეტიკურად ერთგვაროვანი უჯრედებისგან ყალიბდება მდედრობითი და მამრობითი სასქესო ორგანოები.

დაბადებისას ახალშობილებისათვის სქესის მიკუთვნება ხდება სხეულებრივი მახასიათებლების კომბინაციის* საფუძველზე (ქრომოსომები, ჰორმონები, შიდა რეპროდუქციული ორგანოები და სასქესო ორგანოები)⁶, საქართველოს სინამდვილეში კი სქესის მინიჭების პროცედურა შემოიფარგლება სასქესო ორგანოების მიხედვით სქესის მიკუთვნებით.

ტერმინი ინტერსექსი აღწერს ადამიანს, რომელსაც „ორმაგი“ ბიოლოგიური სქესი აქვს. არსებობს უამრავი გენეტიკური, ჰორმონული და ანატომიური ვარიაცია, რომლებიც ადამიანის ინტერსექსუალობას განაპირობებს. მშობლები და ექიმები ხშირად ინტერსექს ახალშობილებს რომელიმე კონკრეტულ სქესს მიაწერენ და შესაბამის ოპერაციასაც უტარებენ, რათა შესაბამისობაში მოიყვანონ ახალშობილის სხეული არჩეულ სქესთან, რაც ხშირ შემთხვევაში ახალშობილისათვის შემდგომი ფსიქოლოგიური ტრავმის საფუძველი ხდება. ტერმინოლოგიური თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია განვასხვავოთ ერთმანეთისგან ტერმინები

ქრომოსომას. (დამატებით: (გაჩეჩილაძე ც., ჩიკვილაძე ნ. ჰისტოლოგიის, ციტოლოგიის და ემბრიოლოგიის ტერმინთა განმარტებითი ლექსიკონი. თბ., „ცოდნა“ 2000 წ.)

* ამ საკითხზე დეტალურად გვექნება საუბარი მოგვიანებით.

6 გაბუნია შ., (ვაჭარაძე ი.,(რედ.)2013. შესავალი ლგბტ ჟურნალისტიკაში, არასამთავრობო ორგანიზაცია „იდენტობა“. - თბ.,

ინტერსექსი და ტრანსგენდერი. ტერმინი ინტერსექსი არ შეიძლება ჩანაცვლდეს სხვა დეფინიციით და არ არის სინონიმი სიტყვა ტრანსგენდერისა⁷.

სქესის პირველადი მახასიათებელი ელემენტები (ბიოლოგიურ-ფიზიოლოგიური თვალსაზრისის მახასიათებლები)

როგორია პიროვნების ბიოლოგიური საფუძვლები? დავას არ იწვევს, რომ ყოველი სუბიექტი, რომელიც ამა თუ იმ ურთიერთობაში იმყოფება გარემოსთან, პირველ რიგში, ორგანიზმს წარმოადგენს, მაგრამ მხოლოდ ეს მოცემულობა ვერ ამოწურავს არსს: ადამიანი, როგორც აქტიური სუბიექტი, განსაკუთრებით როგორც პიროვნება, მარტო ბიოლოგიურ ინდივიდს, მარტო ორგანიზმს არ შეადგენს - იგი, პირველ რიგში, სოციალური არსებაა; მაგრამ სოციალურ არსებად, რა თქმა უნდა, მხოლოდ ცოცხალ ორგანიზმს შეუძლია გადაიქცეს და იმისთვის, რომ პიროვნების არსი გაიგოს, პირველ რიგში, მისი ბიოლოგიური საფუძვლის, მისი ორგანიზმის ბუნება უნდა გაითვალისწინო. ის, რასაც ადამიანთა უმრავლესობა ადრეულ ასაკში იგებს, ისაა, რომ მათ სოციალურ სამყაროში ორი „კატეგორიის“ ადამიანები არიან: მდედრობითი სქესის და მამრობითი სქესის. აღსანიშნავია, რომ პირველი განსხვავება, რომელსაც ბავშვები ამჩნევენ, მთლიანად სოციალურია: ისინი ანატომიის გაცნობამდე გაცილებით ადრე

შეიგრძნობენ სქესობრივ განსხვავებებს. მოზრდილმა ადამიანმა ანატომიაც იცის და ისიც ესმის, რომ სქესობრივი განსხვავებები ფიზიკურ განსხვავებულობაზე მეტია, მნიშვნელოვანია ამ განსხვავებულობაზე დაფიქრება.

გენდერული იდენტიფიკაცია ერთი შეხედვით, არის ინდივიდის მიერ საკუთარ თავში ქალური ან მამაკაცური საწყისის განცდა. ის გულისხმობს საკუთარი სქესისა თუ გენდერული კუთვნილების მიღებას და გაცნობიერებას.

თანამედროვე მსოფლიოში ადამიანთა უმრავლესობა თავის თავს მიაკუთვნებს რომელიმე სქესს და აღიქვამს ამ სქესის წარმომადგენლად: ქალად, კაცად, ორივედ ერთდროულად ან არც ერთად. ზუსტად ეს აღქმაა ის, რასაც შესაძლოა ვუწოდოთ - სქესის იდენტობა. ამა თუ იმ სქესისადმი მიკუთვნება (გაცნობიერება, გააზრება), სხვადასხვა ასაკში სხვადასხვაგვარად ხორციელდება. ერთი შეხედვით, ბიოლოგიური სქესი განაპირობებს ამა თუ იმ სქესისადმი ფსიქოლოგიურ კუთვნილებას, მაგრამ ეს ასე არ არის. ამა თუ იმ სქესისადმი პირის სუბიექტური, ფსიქოლოგიური მიკუთვნება არ არის პირდაპირ დეტერმინირებული პირის ბიოლოგიური სქესით, როგორც (ბიოლოგიურ-ანატომიურ), ქრომოსომულ, ისე ჰორმონალურ ან სხვა დონეებზე.

როგორც ვხედავთ, გამოიკვეთა ორი მნიშვნელოვანი საკითხი:

1. ახალშობილისათვის სქესის მიკუთვნებისა და ამავდროულად დაბადების სარეგისტრაციო დოკუმენტში სქესის მითითების საკითხი;
2. ბიოლოგიური სქესის ცნების ურთიერთმიმართება, პირის სუბიექტურ აღქმასთან იმ სქესის მიმართ, რომელიც წარმოადგენს ამ პირის ბიოლოგიურ სქესს.

ორივე საკითხთან მიმართებით როგორც საქართველოში, ისე მსოფლიო ქვეყნების უმრავლესობაში, სამართლებრივი რეგულირება ვერ პასუხობს თანამედროვე გამოწვევებს, კერძოდ:

7 გენდერი - კაცთა და ქალთა შორის არსებული ფსიქოლოგიური, სოციალური და კულტურული განსხვავებები. (ლათ) trans - მიღმა, gender - სქესი ნიშნავს ადამიანს, რომელსაც აქვს მისი ბიოლოგიური სქესისგან განსხვავებული გენდერი (ე.ი. კაცი ქალის სხეულში ან პირიქით), დამატებით: ბრანდერი პატრიცია. კომპასი: სახელმძღვანელო ადამიანის უფლებათა განათლების სფეროში ახალგაზრდების მონაწილეობით / ავტ.: ბრანდერი პ., გომესი რ., კინი ე., და სხვ.; [მთარგმნ.: მაკა წულუკიძე, ტატა პატარაია; რედ.: პატრიცია ბრანდერი და სხვ., ქართ. გამოც. რედ.: გიორგი კენჭოშვილი]; [თბ.], 2004

1. ახალშობილის მშობლები (ან შესაბამისი უფლებამოსილების მქონე პირი) ახალშობილისათვის განსაზღვრავენ სქესს, იმ შემთხვევებშიც კი, როდესაც სქესის განსაზღვრა პირდაპირ შეუძლებელია (ინტერსექსის შემთხვევაში);
2. სრულწლოვანების მიღწევის შემდგომ სქესის შეცვლის ოპერაციის გარეშე პირს არ შეუძლია შეცვალოს (სარეგისტრაციო ან სხვა დოკუმენტებში) საკუთარი კუთვნილება იმ სქესის მიმართ, რომელიც აღნიშნულია დაბადების სარეგისტრაციო დოკუმენტში;
3. მსოფლიოს უმრავლეს ქვეყანაში არსებული მიდგომა სქესის რეგისტრაციასთან მიმართებით მოძველებულია და არ არის პირდაპირ რელევანტიაში მის დანიშნულებასთან.

უნდა ჰქონდეს თუ არა პირს სქესის არჩევის უფლება

როგორც წესი, ადამიანები სქესს არ ვირჩევთ, ახალშობილის დაბადებისას სამშობიაროში სამედიცინო პერსონალი ახალშობილის სქესს განასხვავებს სასქესო ორგანოების პირველადი დათვალიერებით (ფიზიოლოგიური ნიშნით) და კონკრეტულ სქესს მიაკუთვნებს. სქესის შესახებ არსებული ჩანაწერი საფუძვლად ედება ბავშვის დაბადების სარეგისტრაციო დოკუმენტში ამა თუ იმ სქესის აღნიშვნას. ინტერსექსის შემთხვევაში ასევე პირველადი დათვალიერებით (ორივე სქესისათვის დამახასიათებელი სასქესო ორგანოების არააშკარად გამოვლენის შემთხვევაში) და გამოხატული ნიშნების შემთხვევაშიც კი მსოფლიოს ქვეყნების უმრავლესობაში არ არსებობს სამართლებრივი შესაძლებლობა იმისა, რომ სქესის გრაფაში აღნიშნული იყოს - ინტერსექსი. გამონაკლისი გვხვდე-

ბა რამდენიმე ქვეყნის მაგალითზე, სახელდობრ:

ავსტრალიაში პირველად 2003 წელს განხორციელდა „მესამე X-სქესის“^{*} აღნიშვნა დაბადების სარეგისტრაციო დოკუმენტში.⁸ 2003-2011 წლებში ავსტრალიის პოლიტიკა ინტერსექს პირებთან მიმართებით მხოლოდ იმ შემთხვევაში ითვალისწინებდა პასპორტში „მესამე სქესის“ აღნიშვნას, თუ იგი დაფიქსირებული იყო პირის დაბადების სარეგისტრაციო დოკუმენტაციაში. 2011 წელს მიდგომა შეიცვალა და შესაძლებელი გახდა პასპორტში „მესამე სქესის“ ფიქსაცია ყველა იმ პირისათვის, რომელიც დოკუმენტურად დაადასტურებდა, რომ მისი სქესი, შესაძლოა, მოექცეს ფორმულირებაში - გაურკვეველი.⁹

გერმანია პირველი ევროპული სახელმწიფოა, რომელმაც ცნო და საკანონმდებლო დონეზე განამტკიცა „მესამე სქესის“ (განუსაზღვრელი) რეგისტრაციის შესაძლებლობა. 2013 წლის ნოემბრიდან შესაძლებელი გახდა დაბადების სარეგისტრაციო დოკუმენტში მესამე შესაძლებელი სქესის აღნიშვნა, რაც დასაშვებია იყო იმ შემთხვევებში, როდესაც ახალშობილის სასქესო ორგანოები ორივე სქესისათვის დამახასიათებელ, გაურკვეველ* პასუხს იძლეოდა ახალშობილის ბიოლოგიური სქესის კუთვნილებასთან დაკავშირებით.¹⁰

* X სქესის აღნიშვნისათვის გამოიყენება ფორმულირება - indeterminate (განუსაზღვრელი).

8 Newsletter of the Sociology of Sexualities Section of the American Sociological Association, American Sociological Association Sexualities News, Volume 6, Issue 1, Summer 2003 <http://www.asanet.org/sectionsex/documents/SUMMER03sexnews.pdf> Retrieved 10 November 2015 ასევე, დამატებით: Ten years of 'X' passports, and no protection from discrimination, Organisation Intersex International (OII) Australia, 19 January 2013 <http://oii.org.au/21597/> Retrieved 10 November 2015.

9 „Getting a passport made easier for sex and gender diverse people“. The Hon Kevin Rudd MP. 14 September 2011. http://foreignminister.gov.au/releases/2011/kr_mr_110914b.html Retrieved 10 November 2015.

* ambiguous genitalia - გაურკვეველი (დაუდგენელი, ორივე სქესისათვის დამახასიათებელი) სასქესო ორგანოები.

10 „Third sex option on birth certificates“. DW.DE. <http://www.dw.com/en/third-sex-option-on-birth-certificates/a-17193869> Retrieved 10 November 2015.

2005 წლიდან ინდოეთში შესაძლებელი გახდა პასპორტის მისაღებად აპლიკაციის შევსებისას, მამრობითი და მდედრობითი სქესის არჩევანის გარდა, მესამე შესაძლებლის - საჭურისის მითითება.¹¹ 2015 წლის აპრილში ინდოეთის უზენაესმა სასამართლომ ცნო „მესამე სქესი“, როგორც სქესი, რომელიც არ წარმოადგენს მამრობით და მდედრობით სქესს. სასამართლომ აღიარა ტრანსგენდერი პირები მესამე სქესის მქონე პირებად და გააკეთა ძალიან მნიშვნელოვანი განმარტება: „ტრანსგენდერების მესამე სქესად ცნობა არ წარმოადგენს სოციალურ ან სამედიცინო საკითხს, არამედ განეკუთვნება ადამიანის უფლებათა კატეგორიას.“¹² სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ ტრანსგენდერ პირებს უფლება აქვთ, განახორციელონ თვითიდენტიფიკაცია და მოითხოვონ თვითიდენტიფიცირების შესაძლებლობის უზრუნველყოფა.¹³

ნეპალში 2007 წელს ნეპალის უზენაესმა სასამართლომ მიიღო გადაწყვეტილება, რომელმაც, თავის მხრივ, დაავალდებულა ხელისუფლება, შესაბამისობაში მოეყვანა საკანონმდებლო გარემო იმ მოცემულობასთან, რომ „შესაძლოა, არსებობდნენ სხვა სქესის ადამიანები, გარდა მამრობითი და მდედრობითი სქესისა. ამავე წელს განხორციელდა პირადობის მოწმობებში მესამე შესაძლებელი სქესის გრაფის (კატეგორიის) დამატება¹⁴. 2011 წელს ნეპალმა პირველმა

ჩაატარა მოსახლეობის საყოველთაო აღწერა, რომელშიც პირებს შესაძლებლობა ჰქონდათ, დარეგისტრირებულიყვნენ, როგორც მამრობით, მდედრობით, ისე სხვა სქესის მქონე პირებად.¹⁵

ახალ ზელანდიაში, სადაც 2012 წლიდან შესაძლებელია პასპორტში მესამე X-სქესის აღნიშვნა, რომელშიც X აღნიშნავს განუსაზღვრელ სქესს,¹⁶ 2015 წელს ახალი ზელანდიის სტატისტიკის სამსახურმა წარმოადგინა სქესის ახალი კლასიფიკაცია. სქესის კლასიფიკატორი მოიცავს სამ შესაძლებელს: მამრობითი, მდედრობითი და განსხვავებული სქესი, სადაც განსხვავებული სქესის კლასიფიკატორი, თავის მხრივ, შეიძლება მოიცავდეს შემდეგ ქვეკატეგორიებს: სქესი ჯერ დაუდგენელია; ტრანსგენდერი მამრობითი ქალი; ტრანსგენდერი მდედრობითი მამრი; განუსაზღვრელი სქესი არ არის კლასიფიცირებული.¹⁷

ევროკავშირის ქვეყნები, სახელდობრ: ავსტრია, ბელგია, ბულგარეთი, საფრანგეთი, ლუქსემბურგი, სლოვაკია, კვიპროსი, დანია, საბერძნეთი, უნგრეთი, ირლანდია, იტალია, მალტა, პორტუგალია, რუმინეთი, სლოვენია, ესპანეთი და დიდი ბრიტანეთი უშვებენ შესაძლებლობას, რომ ახალშობილის რეგისტრაცია განხორციელდეს მისი დაბადებიდან მცირე დავიანებით. დროის ამ შუალედში ტარდება დამატებითი სამედიცინო შემოწმება ახალშობილის სქესის დასადგენად.¹⁸

11 აპლიკაციაში სქესის მითითებისას მოცემული იყო სამი შესაძლებელი ვარიანტი: მამრობითი, მდედრობითი, საჭურისი (M, F, and E (for male, female, and eunuch, respectively) Third sex' finds a place on Indian passport forms, The Telegraph, March 10, 2005 http://www.telegraphindia.com/1050310/asp/nation/story_4474399.asp Retrieved 10 November 2015

12 "Transgenders are the 'third gender', rules Supreme Court". NDTV. April 15, 2014. <http://www.ndtv.com/india-news/transgenders-are-the-third-gender-rules-supreme-court-557439> . Retrieved 10 November 2015.

13 გადაწყვეტილების ტექსტი ხელმისაწვდომია აქ: <http://supremecourtindia.nic.in/outtoday/wc40012.pdf> Retrieved 10 November 2015.

14 Knight, K. (24 April 2012). "Nepal's Third Gender and the Recognition of Gender Identity". http://www.huffingtonpost.com/kyle-knight/nepal-third-gender_b_1447982.html Huffington Post. Retrieved 10 November 2015. შეადარე: Dwyer Arce . "Nepal's Third

Gender and the Recognition of Gender Identity"; Jurist.org <http://jurist.org/hotline/2012/04/bochenek-knight-gender.php> Retrieved 10 November 2015.

15 იქვე;

16 "Transgender applicants - New Zealand Passports (passports.govt.nz)". <https://www.passports.govt.nz/Transgender-applicants> Retrieved 10 November 2015.

17 "Classifications and standards – Gender identity". Statistics New Zealand. <http://www.stats.govt.nz/methods/classifications-and-standards/classification-related-stats-standards/gender-identity.aspx> Retrieved 10 November 2015.

18 European Union Agency for Fundamental Rights "The fundamental rights situation of intersex people" 04.2015 <http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-focus-04-intersex.pdf> Retrieved 10 November 2015 შედარებისთვის: Agius, S. and Tobler, C. (eds.), European Commission (2012), Trans and intersex people: Discrimination on the grounds of sex, gender identity and

ევროკავშირის რამდენიმე წევრ ქვეყანაში, მაგალითად, დიდ ბრიტანეთში დაშვებულია ე.წ. ნეიტრალური სქესის რეგისტრაცია დაბადების სარეგისტრაციო დოკუმენტში, როგორც „უცნობი სქესი“. ლატვიაში სქესის კლასიფიკატორი საერთოდ არ არის დაბადების სარეგისტრაციო დოკუმენტში, მაგრამ „არაზუსტი სქესის“ დეფინიცია არსებობს და დაშვებულია სამედიცინო დოკუმენტაციაში, რომელსაც ავსებენ ახალშობილის დაბადების შემდგომ.¹⁹

ნიდერლანდებში იმ შემთხვევაში, როდესაც ახალშობილის სქესი დაუდგენელია, დაბადების სარეგისტრაციო დოკუმენტში მიეთითება, რომ ახალშობილის სქესი დაუდგენელია. სამი თვის შემდგომ გამოიცემა დაბადების რეგისტრაციის ახალი დოკუმენტი, ხოლო ძველი კარგავს ძალას. ამ ახალ დოკუმენტში მიეთითება ახალშობილის სქესი იმ შემთხვევაში, თუ იგი ამ დროის განმავლობაში დადგინდა სამედიცინო შემოწმების შედეგად, ხოლო თუ სქესი ჯერ ისევ დაუდგენელია, მაშინ დოკუმენტში მიეთითება ისევ – სქესი დაუდგენელია. ივარაუდება, რომ მომავალში ინტერსექსი პირი თვითონ გადაწყვეტს, თუ რომელ სქესს მიეკუთვნება. მას შეეძლება შესაბამისი ცვლილებების განხორციელება მოითხოვოს დაბადების სარეგისტრაციო დოკუმენტში.²⁰

მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში არსებული განზოგადებული სტატისტიკური მონაცემებით, ერთი ინტერსექსი ახალშობილი გვხვდება 1:1500-2000 ახალშობილში. ეს ციფრი არ არის მცირე, ვინაიდან, თუნდაც საქართველოს სი-

ნამდვილეში, ეს გულისხმობს იმას, რომ საქართველოში, სულ მცირე, 1864 პირი ცხოვრობს, რომლებიც ექცევიან ინტერსექსის კლასიფიკატორში, მაგრამ მათ შესახებ არავითარი ოფიციალური სტატისტიკური ინფორმაცია არ არსებობს.²¹

საქართველოს საკანონმდებლო რეგულირებაც არ იცნობს ინტერსექსის ცნებას, უფრო მეტიც, საქართველოში მოქმედი ნორმატიული ბაზა არ იძლევა შესაძლებლობას, დაბადების სარეგისტრაციო დოკუმენტში (დაბადების მოწმობა), სქესის კლასიფიკატორში, აღნიშნონ ნებისმიერი სხვა რამ, გარდა არსებულისა (მამრობითი/მდედრობითი სქესი). ზემომოცემული განაპირობებს იმას, რომ ინტერსექსი ადამიანები მოკლებულნი არიან შესაძლებლობას, თვითონ აირჩიონ ან გამოხატონ თავიანთი კუთვნილება ამა თუ იმ სქესის მიმართ, ვინაიდან მათ მაგივრად ეს უკვე გააკეთა ვიღაცამ (სამედიცინო დაწესებულება, მშობელი, სამოქალაქო რეესტრი). არსებული საკანონმდებლო მოდელი აიძულებს ადამიანს, იმ შემთხვევაში, თუ იგი მიიჩნევს, რომ არსებული ჩანაწერი არ შეესაბამება მის ბიოლოგიურ ან მიკუთვნებით (გენდერულ) სქესს, ჩაიტაროს ქირურგიული ოპერაცია, ვინაიდან მხოლოდ ასეთი ოპერაციის ჩატარების შემდგომ არის შესაძლებელი იმ სამედიცინო დოკუმენტაციის მოპოვება, რომლის საფუძველზეც შესაძლოა სამოქალაქო რეესტრმა განახორციელოს შესაბამისი ცვლილება პირის სქესთან დაკავშირებით.

სქესთან მიმართებით არსებობს მრავალი გენეტიკური დეტერმინანტი, რომელთა გამოც პირი შეიძლება იყოს ინტერსექსი. წარმოდგენილ სტატიაში გენეტიკურ თავისებურებებზე არ შევჩერდები, ვინაიდან სტატიის მიზანი არ არის ამ თავისებურებების შესწავლა გენეტიკის თვალსაზრისით ქრომოსომათა ან სხვა დონეებზე.²²

gender expression, Report by the European Network of Legal Experts in the nondiscrimination field, Brussels.

19 Latvia (2012), Law on the Registration of the Civil Status Acts (Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likums), 29 November 2012, Latvian Herald (Latvijas Vēstnesis) 197(4800), 14 December 2012, available at: ; Latvia, Cabinet of Ministers (Ministru kabineta) (2006), Regulations No. 265 On the record-keeping procedures for medical documents (Noteikumi Nr. 265 "Medicīnisko dokumentu lietvedības kārtība"), 4 April 2006, 39. pielikums, Latvian Herald.

20 თანახმად ნიდერლანდების სამოქალაქო კოდექსის 1:24 მუხლისა. Dutch Civil Code <http://www.dutch-civillaw.com/legislation/dcctitle044.htm>

21 საქსტატის 2012-2015 წლის მონაცემები, საქართველოს მოსახლეობა. http://www.geostat.ge/cms/site_images/files/georgian/genderuli%20statistika.pdf

22 დაინტერესებულ მკითხველს შეუძლია გაეცნოს:

ერთმნიშვნელოვნად შეიძლება ითქვას, რომ საწყის ბიოლოგიურ სქესს ადამიანები არ ვირჩევთ და იგი დაბადებიდან გვაქვს, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ამ სქესის მიმართ სავალდებულო კუთვნილება ექნება ყველას. თანასწორუფლებიანობისა და ამა თუ იმ სქესის მიმართ კუთვნილების გამოხატვა თანაბრად უნდა შეეძლოს ყველა ადამიანს, განურჩევლად იმ საწყისი მოცემულობისა, რომელიც არსებობს ბიოლოგიურ სქესთან მიმართებით.

რა სამართლებრივ მიზანს ემსახურება ადამიანთა რეგისტრაცია სხვადასხვა სქესის მიხედვით? თანამედროვე მსოფლიოს უმრავლესი ქვეყნის კანონმდებლობა კონსტიტუციებსა თუ სხვა (გამომდინარე) ნორმატიულ აქტებში ცდილობს, განამტკიცოს სქესთა თანასწორობის იდეა თანაბარი უფლებებით სარგებლობის უზრუნველყოფით. პირთა დაყოფა სქესის მიხედვით სახელმწიფოს ესაჭიროება დემოგრაფიული მონაცემების, სტატისტიკური მონაცემების, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების მაქსიმალურად ეფექტურად ჩატარების უზრუნველსაყოფად. სხვა მხრივ, სქესთა რეგისტრაცია უკავშირდება გარკვეული სამართლებრივი ნორმების ჰიპოთეზაში არსებულ დანაწესს (მაგ.: სამხედრო სავალდებულო სამსახური, დედები, ორსულობა და ა.შ.);

თანამედროვე მსოფლიოს ქვეყნების უმრავლესობაში მოქმედებს ადამიანის დაბადება-გარდაცვალების იურიდიული ფაქტის სავალდებულო რეგისტრაციის დათქმა, რაც განმტკიცებულია ამ ქვეყნების კანონმდებლობის მიერ.

რამდენად სავალდებულო უნდა იყოს დაბადების სარეგისტრაციო დოკუმენტში ახალშობილის სქესის მითითება? რა დადებით ან უარყოფით მხარეებთან არის ეს დაკავშირებული?

თანამედროვე მსოფლიო, შეიძლება ითქვას, რომ აგებულია სქესის დაყოფის პრინციპზე. სქესის დაყოფის

მიხედვით ხორციელდება თანამედროვე ადამიანისათვის სივრცეებისა თუ საგნების ხელმისაწვდომობაც, არსებულ საგნების დიდი ნაწილი პირობითად კლასიფიცირებულია: სახელთა უმრავლესობა; სათამაშოები; ტანსაცმელი, აქსესუარები; ჯგუფებში წევრობა საბავშვო ბაღში, სკოლაში, უნივერსიტეტში, ღონისძიებები, სადღესასწაულო დღეები; გამოსაცვლელი ოთახები, საპირფარეშოები, საშხაპეები და ა.შ. ასევე რეალურად უფლებრივ-ვალდებულებითი თვალსაზრისით სამართლებრივ ჭრილში: ქორწინების უფლება; სამხედრო სავალდებულო სამსახური; შრომის ხანგრძლივობა; საპენსიო ასაკი და ა.შ.

სქესის რეგისტრაციის არარსებობის შემთხვევაში, ერთი შეხედვით, შესაძლოა მივიღოთ სამართლებრივი და სოციალური, ასევე პრაქტიკული თვალსაზრისით ქაოსი. არსებული სამართლებრივი რეგულირების პირობებში კი ვღებულობთ ადამიანთა არათანაბარ უფლებას ბიოლოგიური სქესის რეგისტრაციის თვალსაზრისით, ასევე სქესის მიმართ ფსიქოლოგიური კუთვნილების გამოხატვის (სამართლებრივ ჭრილში-ასეთი სქესის რეგისტრაციის) მხრივ. რამდენად უნდა იყოს ადამიანის სქესი რეგისტრაციის საგანი ზოგადად, ამ საკითხზე დაწვრილებით სხვა კვლევაში ვისაუბრებ.

დასკვნის სახით უნდა ითქვას, რომ ადამიანთა უფლებრივი თანასწორობისათვის არ გამოდგება საქართველოში არსებული ნორმატიულ-სამართლებრივი მოდელი, რომელიც უბრალოდ არაფერს ამბობს და თვალს არიდებს საკითხებს, რომლებიც თვალის არიდებით არ ქრება არსებული სივრციდან. ამ საკითხების უგულებელყოფა იწვევს ამ ადამიანთა ტრავმირებას, იძულებას რეგისტრირებული სქესის მიმართ, დისკომფორტული ცხოვრების გაგრძელების ან სამედიცინო ოპერაციის აუცილებლობას მხოლოდ იმისთვის, რომ შეიცვალოს სარეგისტრაციო დოკუმენტებში ამ ადამიანის სქესი.

World Health Organization, Genomic Resource Centre. Gender and Genetics; <http://www.who.int/genomics/gender/en/index1.html> Retrieved 10 November 2015.

თანამედროვე მსოფლიოს ქვეყნების უმრავლესობისთვის, მათ შორის, ბუნებრივია, საქართველოსთვის, აუცილებელია შესაბამისი სამართლებრივი და საზოგადოებრივ-მენტალური ცვლილებები. უნდა შეიქმნას სქესის აღრიცხვა-რეგისტრაციის ახალი, უნივერსალური სისტემა, რომელიც შესაძლებლობას მისცემს, როგორც სახელმწიფოს, განახორციელოს მის წინაშე მდგარი საკითხები და უზახუხოს არსებულ გამოწვევებს, ისე ადამიანებს, თანასწორნი იყვნენ, როგორც ბიოლოგიური სქესის პირველადი რეგისტრაციის ნაწილში, ისე შემდგომ ამა თუ იმ სქესის მიმართ ფსიქოლოგიური კუთვნილების გამოხატვა-რეგისტრაციის დროს.

ON RECONSIDERING THE SEX/GENDER, AS A KEY ELEMENT FOR DETERMINING LEGAL PERSONALITY, IN RELATION TO THE ELEMENTS OF IDENTITY FORMATION

JUDr. George G. Tumanishvili

*PhD in Law, Professor, Member of the Union of Law
Scientists, Masaryk University (Brno, Czech Republic)
Researcher*

RESUME

Key words:

Intersex, Sex/Gender, Registration

In the modern world acting legal certainty is not corresponding to those challenges that the idea of equality, at a glance an obvious notion for everyone, is currently facing.

The idea of equality is unrealized in the conditions, where human being faces the legal/law factuality that does not take a person into account as the subject of equal rights; and the framework of existing law/legal factuality forces the parents of an infant to obey it, and that

in most cases becomes the reason of infant's future trauma.

This article addresses those legal topics/issues confronted by human being who does not directly belong to a defined biological sex. He/she has genitals typical for both sexes and his/

her chromosomal setting does not give us possibility to define his/her biological sex.

The realization of the idea of equality is impossible in the reality where the government setting does not set equal initial law conditions for human beings.

NOTES:

1. U.S. National Library of Medicine, Medical Encyclopedia, Intersex, Updated by: Neil K. Kaneshiro, MD, MHA, Clinical Assistant Professor of Pediatrics, University of Washington School of Medicine, Seattle, WA. Also reviewed by David Zieve, MD, MHA, Bethanne Black, and the A.D.A.M. Editorial team. Update Date 8/22/2013. (ENG)
2. Giddens, A., & Sutton, P. (2013). *Sociology, 7th Edition / Sociology*. NY: Polity Press. (ENG)
3. Tsereteli M., 2006. "Gender-Cultural and Social construct" Textbook. Tbilisi, Social Science Centre, (GEO)
4. Gogichadze G., 2011. Dictionary of Biological and Medical Terms and Definitions. Tbilisi, Meridiani Press. p. 442., (GEO)
5. Gogichadze G., 2011. Dictionary of Biological and Medical Terms and Definitions. Tbilisi, Meridiani Press. p. 442., (GEO)
6. Gachechiladze T., Chikviladze N., 2000. Explanatory Dictionary of Terms - Histology, Cytology and Embryology. Tbilisi, "Tsodna Press". (GEO)
7. Gabunia S., Vacharadze I., 2013. Introduction to LGBT Journalism. (Ed.), NGO „IDENTOBA“ Tbilisi, pp 145-316, Dictionary p. 3-34. (ENG)
8. Brainder P., Gomes R., (Translated by M. Tsulukidze, T. Patariaia) Georgian Ed. G. Kenchoshvili 2004. (Ed.) Tbilisi. (GEO)
9. Newsletter of the Sociology of Sexualities Section of the American Sociological Association, American Sociological Association Sexualities News, Volume 6, Issue 1, Summer 2003 <http://www.asanet.org/sectionsex/documents/SUMMER03sexnews.pdf> Retrieved 10 November 2015; also, Ten years of 'X' passports, and no protection from discrimination, Organisation Intersex International (OII) Australia, 19 January 2013 <http://oii.org.au/21597/> Retrieved 10 November 2015. (ENG)
10. "Getting a passport made easier for sex and gender diverse people". The Hon Kevin Rudd MP. 14 September 2011. http://foreignminister.gov.au/releases/2011/kr_mr_110914b.html Retrieved 10 November 2015. (ENG)
11. "Third sex option on birth certificates". DW.DE. <http://www.dw.com/en/third-sex-option-on-birth-certificates/a-17193869> Retrieved 10 November 2015, (ENG)
12. Third sex' finds a place on Indian passport forms, The Telegraph, March 10, 2005 http://www.telegraphindia.com/1050310/asp/nation/story_4474399.asp Retrieved 10 November 2015. (ENG)

13. "Transgenders are the 'third gender', rules Supreme Court". NDTV. April 15, 2014. <http://www.ndtv.com/india-news/transgenders-are-the-third-gender-rules-supreme-court-557439> . Retrieved 10 November 2015. (ENG)
14. THE SUPREME COURT OF INDIA, JURISDICTION WRIT PETITION (CIVIL) NO.400 OF 2012 National Legal Services Authority ... Petitioner Versus Union of India and others ... Respondents WITH WRIT PETITION (CIVIL) NO.604 OF 2013 JUDGMENT <http://supremecourtfindia.nic.in/outtoday/wc40012.pdf> Retrieved 10 November 2015. (ENG)
15. Knight, Kyle (24 April 2012). "Nepal's Third Gender and the Recognition of Gender Identity". http://www.huffingtonpost.com/kyle-knight/nepal-third-gender_b_1447982.html Huffington Post. Retrieved 10 November 2015. Compare with: Dwyer Arce. "Nepal's Third Gender and the Recognition of Gender Identity"; Jurist.org <http://jurist.org/hotline/2012/04/bochenek-knight-gender.php> Retrieved 10 November 2015. (ENG)
16. Knight, Kyle (24 April 2012). "Nepal's Third Gender and the Recognition of Gender Identity". http://www.huffingtonpost.com/kyle-knight/nepal-third-gender_b_1447982.html Huffington Post. Retrieved 10 November 2015. Compare with: Dwyer Arce - «Nepal's Third Gender and the Recognition of Gender Identity»; Jurist.org <http://jurist.org/hotline/2012/04/bochenek-knight-gender.php> Retrieved 10 November 2015. (ENG)
17. New Zealand Government Information about Changing Sex / Gender Identity "Transgender applicants - New Zealand Passports (passports.govt.nz)". <https://www.passports.govt.nz/Transgender-applicants> Retrieved 10 November 2015. (ENG)
18. "Classifications and standards – Gender identity". Statistics New Zealand. <http://www.stats.govt.nz/methods/classifications-and-standards/classification-related-stats-standards/gender-identity.aspx> Retrieved 10 November 2015. (ENG)
19. European Union Agency for Fundamental Rights "The fundamental rights situation of intersex people" 04.2015 <http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-focus-04-intersex.pdf> Retrieved 10 November 2015., Compare With: Agius, S. and Tobler, C. (eds.), European Commission (2012), Trans and intersex people: Discrimination on the grounds of sex, gender identity and gender expression, Report by the European Network of Legal Experts in the nondiscrimination field, Brussels. (ENG)
20. Latvia (2012), Law on the Registration of the Civil Status Acts (Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likums), 29 November 2012, Latvian Herald (Latvijas Vēstnesis) 197(4800), 14 December 2012, available at: Latvia, Cabinet of Ministers (Ministru kabineta) (2006), Regulations No. 265 On the record-keeping procedures for medical documents (Noteikumi Nr. 265 "Medicīnisko dokumentu lietvedības kārtība"), 4 April 2006, 39. pielikums, Latvian Herald. (ENG)
21. Dutch Civil Code <http://www.dutchcivillaw.com/legislation/dcctitle044.htm>. (ENG)
22. National Statistics Office of Georgia, http://www.geostat.ge/cms/site_images/_files/georgian/genderuli%20statistika.pdf (GEO)
23. World Health Organization, Genomic Resource Centre. Gender and Genetics; <http://www.who.int/genomics/gender/en/index1.html> Retrieved 10 November 2015. (ENG)

ბიორეპროდუქციის